

Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского
Серия «Юридические науки». Том 26 (65). 2013. № 2-2. С. 236-240.

УДК 342.9(075.8)

ІНТЕРНЕТ-ПРАВО ТА ЙОГО МІСЦЕ В СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА

Селезньова О. М.

*ПВНЗ «Буковинський університет»
м. Чернівці, Україна*

На підставі положень про Інтернет, які розроблені суспільними науками, у статті розглядається категорія інтернет-права. Досліджується галузева природа інтернет-права. Послідовно аналізуючи окремі гіпотези, автором пропонується власний погляд на місце інтернет-права в системі національного права України.

Ключові слова: Інтернет, інтернет-право, інтернет-відносини, комп'ютерне право, програмне право.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток інформаційних технологій зумовлює перехід людства до нової якості життя, коли інформаційна сфера стає необхідною (а не допоміжною) для життєдіяльності людини. Одну з головних ролей у даному процесі відіграє таке явище сучасного світу, як Інтернет. Його складна й водночас доступна кожному особлива сутність і забезпечує Інтернету загальну цікавість пересічного користувача (фізичної особи), і порушує науковий інтерес щодо спеціального вивчення. Особливо актуальним є дослідження Інтернету на предмет його правового регулювання, оскільки, розвиваючись у суспільстві, інтернет-відносини є дуже розгалуженими, але нормативного закріплення не мають, а отже, можуть бути в будь-який момент порушені, деформовані, або навіть носити злочинний характер. Тому вагомої значимості набувають теоретично-правові напрацювання щодо Інтернету та сфери його поширення. Саме вони допоможуть надати законодавчої регламентації зазначеним відносинам, що, у свою чергу, зменшить правопорушення в інтернет-сфері, дасть можливість захисту інформаційних прав, затвердить порядок здійснення відповідних дій у секторі Інтернету тощо.

Ступінь дослідження теми. Категорія «Інтернет» вивчалась низкою науковців як в Україні, так і в Російській Федерації. Серед них можна назвати Бачило І. Л., Баранова О. А., Брижка В. М., Копилова В. А., Михайленко Є. В., Кузнецова П. У., Максурова А. А., Талімончик В. П., Якушева М. А. та інших. У своїх доробках учені намагаються з'ясувати поняття та особливості Інтернету, аналізують його правові концепції та сферу дії. Однак залишається недослідженим питання щодо з'ясування місця т. зв. «інтернет-права» у системі національного права України.

Метою даної статті є розгляд теоретичних положень щодо явища Інтернет, обумовлення позиції щодо існування категорії інтернет-права та визначення місця останнього в системі права нашої держави.

Виклад основного матеріалу. Інтернет – це особлива сфера, де мають місце і мережа обміну інформацією, і структура, у рамках якої реалізуються найрізноманітніші ділові відносини суб'єктів [1, с. 43]. Виникненню такої сфери передували довгий шлях наукових пошуків, низка творчих експериментів, створення первинних (початкових) аналогів (ARPANET). Просте та доступне користування Інтернетом обумовило його швидке поширення у світі. Це новий етап розвитку людства, що характеризується домінантною цінністю інформації, новою соціальною диференціацією за принципом «наближеності до знання», симбіозом соціальної організації з інформаційними технологіями [2, с. 15]. Із кожним роком кількість користувачів Інтернету збільшується, чим забезпечується його постійний розвиток. Метою такого розвитку «є створення телекомунікаційної глобальної мережі, що дозволяє організувати інформаційно-комп'ютерне середовище, за допомогою якого будь-хто зможе в будь-якому місці одержати інформацію» [3, с. 60].

Розповсюдження Інтернету та здійснення ним своєрідного впливу на суспільство і людей, спричинює функціонування нових відносин та створює потребу у правовій науковій та правозастосовній інтерпретації цього явища. У літературі зустрічаються ґрунтовні характеристики явища Інтернет із позиції юриспруденції. Так, наприклад, Панфилов П. А. досліджує правові концепції Інтернету відповідно до поглядів різних науковців та приходиться до висновку, що «Інтернет з позиції права може розглядатися в багатьох аспектах», і що «правова природа Інтернету багатогранна і не може бути зведена до якогось одного поняття» [4, с. 551].

Не зупиняючись на детальному описі існуючих у науці поглядів на сутність Інтернету, відзначимо лише три основні підходи до визначення терміну Інтернет (за Барановим О. А.). Таким чином, під Інтернетом розуміють: 1) міжнародну телекомунікаційну мережу загального користування, що призначена для обміну відомостями про навколишній світ, його об'єкти, процеси і явища, які об'єктивно подаються у формі, що дозволяє провести їх безпосередню обробку за допомогою допоміжних технічних засобів; 2) середовище перебування, в якому споживачі ведуть усе більш широке коло своїх повсякденних видів діяльності; 3) глобальну систему комунікацій, що виступає засобом інформаційного спілкування й доступу до інформації з усього різноманіття людської діяльності й інтересів [5, с. 157-158]. Усі ці підходи є правильними та характеризують явище Інтернету із свого боку.

Разом із тим, необхідно відрізнити власне Інтернет і сферу дії Інтернету. Останньою, зокрема, виступають суспільні відносини, що пов'язані, створюються, поширюються, відбуваються і припиняються у зв'язку з існуванням Інтернету. Це т. зв. інтернет-відносини, і саме вони потребують нормативного закріплення. На сьогодні спостерігається дуже незначне регулювання інтернет-відносин нормативно-правовими актами; важливим є у недалекому майбутньому розробити та прийняти закон України «Про Інтернет» та інші спеціалізовані акти.

Для того, щоб вищезазначені законопроекти відповідали вимогам належної якості, необхідно окреслити наукове підґрунтя такої категорії, як інтернет-право, яке регулює вищезазначені відносини.

В юриспруденції поняття «інтернет-право» носить нечіткий та непевний характер. Говорячи про нього, вчені зупиняються на ньому побічно, не деталізуючи та не

визначаючи його місце в системі права. Наприклад, Максуров А. А. пише: «Ми не розглядаємо інтернет-право власне як галузь сучасного права, це інше право, і тут усе наперед складніше» [6]. Такий стан речей пояснюється науковою прогалиною у з'ясуванні галузевої природи інтернет-права.

Згідно з положеннями теорії права, система права має у своєму складі галузі, підгалузі, інститути та норми права. Що ж представляє собою інтернет-право?

Гіпотеза 1. Інтернет-право є самостійною галуззю права.

Галузь права представляє собою велику сукупність норм, що регулюють однорідну сферу суспільних відносин за допомогою відповідного методу. Інтернет-право регулює відносини, пов'язані з Інтернетом. Ця група суспільних відносин, хоча і є досить поширеною серед суб'єктів, проте не володіє тою вагомістю, що відносини інших галузей права (адміністративного, кримінального та інших). Проте за своєю правовою природою інтернет-відносини не мають самостійності. Це, по суті, є або цивільні, або адміністративні відносини, але з певною специфікою – вони реалізуються через Інтернет (створюються, поширюються і припиняються). Зазначене говорить про те, що інтернет-відносини характеризуються ознакою комплексності і не можуть виступати предметом самостійної галузі права. Скоріш за все, вони входять до складу певної галузі. І з огляду на інформаційно-обмінну сутність Інтернету, інтернет-право має входити до складу інформаційного права – комплексної галузі національного права України.

Гіпотеза 2. Інтернет-право є підгалуззю інформаційного права.

Розглядаючи інтернет-відносини, ми зазначали, що їх специфіка полягає в тому, що вони невіддільні від Інтернету. Їхня сутність проявляється у забезпеченні інформаційного зв'язку між різними суб'єктами шляхом залучення технічних можливостей мережі Інтернет. Проте такий інформаційний зв'язок не є характерним лише для інтернет-відносин. Телекомунікаційні, телефонні, радіовідносини також володіють цією особливістю. Саме тому в попередніх публікаціях [7] під час розгляду системи інформаційного права нами було запропоновано серед інших підгалузей інформаційного права виділити підгалузь зв'язкового права. На нашу думку, до цієї підгалузі інформаційного права можна цілком сміливо включити інтернет-право.

Гіпотеза 3. Інтернет-право – інститут інформаційного права.

Входячи до складу зв'язкового права, інтернет-право пропонується розглядати як інститут права, що має притаманні для цієї структурної одиниці ознаки: а) предмет правового регулювання інтернет-права – частина суспільних відносин, пов'язаних з Інтернетом; б) інтернет-відносини є однорідними і формують певний масив (тобто не є поодинокими); в) завдяки схожій сутності інтернет-відносин з іншими видами інформаційних відносин інтернет-право входить до складу підгалузі інформаційного права – зв'язкового права.

У той же час виникає питання співвідношення категорії інтернет-права з подібними їй категоріями – комп'ютерним і програмним правом. Згідно з Коваленко Л. П., «в основі програмного права лежать відносини, що виникають при створенні, виробництві, поширенні й застосуванні програмних продуктів для комп'ютерів», а в основі комп'ютерного – «відносини, що виникають при розробці, виробництві, поширенні й застосуванні комп'ютерів» [8, с. 181].

Вважаємо, що категорія «комп'ютерне право» є ширшою за категорію «програмне право». Останнє входить до комп'ютерного права у вигляді низки норм, що мають певну специфіку. Разом із тим, не можна ототожнювати інтернет-право із комп'ютерним. Ці дві категорії, хоча й технічно неможливі одне без одного, але у правовому сенсі мають різний зміст: комп'ютерне право регулює відносини, пов'язані з комп'ютерами, які виступають об'єктом захисту з позиції права, а інтернет-право – відносини, пов'язані з Інтернетом, де комп'ютер виступає як технічний об'єкт передачі інформації, а правом захищаються саме інтернет-відносини. Тому, думається, що і комп'ютерне право, й інтернет-право є рівнозначними інститутами зв'язкового права.

Висновками даного дослідження є:

1. Інтернет представляє собою багатогранне явище, що розкривається через низку визначень, які пропонуються як юридичною наукою, так і іншими суспільними науками.

2. Поява та поширення Інтернету дають можливість говорити про необхідність забезпечення якісного правового регулювання інтернет-відносин. Так формується категорія інтернет-права, яке й регламентує зазначені відносини. Вагомим поштовхом до вивчення інтернет-права має стати розробка і прийняття закону України «Про Інтернет».

3. Інтернет-право є інститутом інформаційного права. Разом з іншими інститутами воно входить до складу підгалузі інформаційного права – зв'язкового права.

4. Пропонується визначення інтернет-права – це окремий інститут інформаційного права, норми якого регулюють суспільні відносини у сфері Інтернету за допомогою як імперативного, так і диспозитивного методів правового регулювання.

5. Категорії «інтернет-право» та «комп'ютерне право» варто розглядати як рівнозначні структурні елементи зв'язкового права (інститути права), оскільки об'єкти правової охорони в інтернет-відносинах та комп'ютерних відносинах є різними, а отже, і самі відносини – не однакові.

У подальших наукових дослідженнях необхідно зупинитися на вивченні природи інтернет-права, предметі його правового регулювання, аналізі норм інтернет-права тощо.

Список літератури:

1. Бачило И. Л. Свободный доступ к информации и Интернет / И. Л. Бачило // Информационное общество. – 2000. – Вып. 4. – С. 42-44.
2. Білан Н. І. Інтернет як сфера соціальних комунікацій / Н. І. Білан // Інформаційне суспільство. – 2009. – Вип. 9. – С. 15-19.
3. Брижко В. Е. Майбутнє та інформаційне право / В. Брижко, В. Цимбалюк, М. Швець, М. Коваль, Ю. Базанов. – К. : НДЦПІ АПрН України, 2006. – 234 с.
4. Панфилов П. А. Правовые концепции Интернета / П. А. Панфилов // Актуальные проблемы российского права. – М., 2007. – № 2. – С. 546-551.
5. Баранов О. Інтернет і право: об'єкт і предмет регулювання / О. Баранов // Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. – 2011. – Вип. 4 (11). – С. 155-162.
6. Максуров А. А. Предмет правового регулирования интернет-права / А. А. Максуров. – Режим доступа. – [Электронный ресурс] : http://www.juristlib.ru/book_9393.html.
7. Селезньова О. Щодо бачення системи інформаційного права (пропозиції за структурним підходом) / О. Селезньова // Юридична Україна. – 2011. – № 7. – С. 9-12.
8. Коваленко Л.П. Етапи становлення інформаційного права в Україні / Л. Коваленко // Вісник Академії правових наук України. – 2012. – № 2 (69). – С. 175-182.

Селезнева О. Н. Интернет-право и его место в системе информационного права / О. Н. Селезнева // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия: Юридические науки. – 2013. – Т. 26 (65). № 2-2. – С. 236-240.

На основании положений об Интернете, которые разработаны общественными науками, в статье рассматривается категория интернет-права. Исследуется отраслевая природа интернет-права. Последовательно анализируя отдельные гипотезы, автором предлагается собственный взгляд на место интернет-права в системе национального права Украины.

Ключевые слова: Интернет, интернет-право, интернет-отношения, компьютерное право, программное право.

INTERNET LAW AND ITS PLACE IN THE SYSTEMS OF INFORMATION LAW

Selezniova O. M.

Bucovinian University, Chernovtsy, Ukraine

Under the provisions of the Internet, which are designed social sciences, the article examines the category of Internet law. Internet is a phenomenon that is revealed through a series of definitions offered as legal science and other social sciences. It is necessary to distinguish between the actual scope of the Internet and the scope of the Internet. The latter, in particular, are the social relations that are related, created, distributed, and terminated due to the existence of the Internet. Proliferation of the Internet and the exercise of peculiar impact on society and the people causing the operation of new relationships. These internet-relationships and they need regulatory consolidation. It is important in the near future to develop and adopt the Law of Ukraine «The Internet» and other special acts.

We investigate the sectoral nature of the Internet law. Consistently analyzing some hypotheses, the author offered a view of the place of Internet law in the national legal system of Ukraine.

Internet law is the Institute for Information Law. Together with other institutions, it is part of the sub information law – a coherent law. Signs of Internet rights are: a) the subject of legal regulation of Internet law – part of public relations, Internet-related; b) internet-relationships are homogeneous and form a given array (ie not isolated); c) due to the similar nature of internet relationships with other types of information relationships, internet law is the part of subsector information law – a coherent law.

Suggested definition of Internet law – a separate institute of information law , the rules which govern social relations in the Internet through both mandatory and discretionary methods regulations. Categories «Internet law» and «computer law» should be viewed as equivalent structural elements of a coherent law (institutions of law), as objects of legal protection in the internet relationship and the relationship of computer is different, and therefore relationship itself – not the same.

Key words: Internet, Internet law, Internet relationships, computer law, software law.